

---

## XX. SZÁZAD

### Nina Fishman: Arthur Horner

*Nina Fishman* nemrég meghalt brit munkásmozgalom-történész (életrajzát magyarul lásd az NMTÉ 2012-es kötetében) írt nagyobb életrajzot Arthur Hornerről (Horner életrajzát lásd az NMTÉ 1996. évi kötetében), aki a brit szénbányász szakszervezeti mozgalom kiemelkedő vezetője volt. Fishman könyve nemrégiben jelent meg és nagy elismerést szerzett különböző körökben. Nekünk azonban azt hiszem először fel kell elevenítenünk, meg kell világítanunk, hogy milyen is volt a szénbányászok és a bányász szakszervezeti mozgalom helyzete Nagy-Britannia életében. Visszautalhatunk arra, hogy az első nagy munkajogi küzdelmeket a bányászok még az 1870–80-as években vívták meg, akkor lett egyik kiemelkedő vezetőjük az észak-angliai-skóti vidéken James Keir Hardie. A bányászok vívták ki, hogy még az I. világháború előtt Lloyd George kezdeményezésére a bányászoknak adták meg először Angliában a nyolcórás munkanapot. Az I. világháborút követő, forrongó években a bányászok voltak a legharcosabbak, a bányák helyzetével kapcsolatban ekkor vetődött fel az állami beavatkozás, sőt az államosítás követelése, ekkor küldték ki legmagasabb kormány–parlamenti szintről a nevezetes „királyi bizottságot”, és a bányák sorsa (a nagy ráfizetések és technikai elmaradottsággal együtt) állandóan napirenden volt az 1920-as évek elején, s végeredményben ez vezetett el az 1926. évi bányászsztrájkhoz (erről magyarul részletesebben lásd *Jemnitz János* Az 1926. évi angol általános sztrájk előzményeiről. Akadémiai Kiadó, 1962), amely ismeretesen általános sztrájkká alakult és amely a XX. század legnagyobb, legmegrázóbb sztrájkjává vált. (A sztrájk szépirodalmi megelevenítését többen is megírták, többek között *John Galsworthy: Modern idők.*) A történeti háttér felfestését tovább folytathatnám, de ezen a ponton visszaterek Fishman könyvéhez és még pontosabban Arthur Horner életútjához.

Arthur Horner apja is szénbányász volt, aki az északkelet angliai bánya-vidéken dolgozott, de miután észlelnie kellett, hogy a dél-walesi bányákban jobb munka- és életfeltételeket vívtak már ki, ő maga családjával együtt áttelepedett Dél-Walesbe. Arthur Horner már itt született és itt lett maga is

bányász. Horner 1894-ben született, vagyis az említett 1920-as évek nagy harcait még egész fiatalon élte meg. Fishman könyvében nagyon gondosan vizsgálja Horner családi kapcsolatait, nemcsak azt a szoros kapcsolatot, amely bányász apjához fűzte, hanem azt is, amely feleségéhez Ethelhez kapcsolta, akiről többen megállapították, hogy kulcsszerepet játszott Horner életében, mindvégig kitartott mellette, Ethel lelkes kommunista volt és a későbbi évek során (korán házasodtak meg), amikor Horner „eretnek” véleményt formált ki a kommunista mozgalmon belül, amelynek tagja lett (erre majd visszatérek), akkor a kommunista párt vezetői többször Ethel révén próbálták befolyásolni. E befolyásolók között legnagyobb szerepet Harry Follitt játszotta, aki mintegy két nemzedéken át állt a kommunista párt főtitkáraként a párt élén, és aki a surlódások idején mindig nagy igyekezettel törekedett arra, hogy Hornert, aki lassan a legbefolyásosabb kommunista szakszervezeti vezető lett, ne veszítse el a kommunista párt számára.

Fishman ugyanilyen jól ábrázolta Arthur Horner kapcsolatát két lányához is. E családi kapcsolatokhoz tartozott, amire Fishman ismételten kitér, hogy Horner nemcsak nem vetette meg az italt, hanem ez gondokat is okozott, főleg élete későbbi éveiben, és családja a súlyos napokban mindig mellette állt és igyekezett megelőzni a bajokat. Így vigyáztak arra, hogy az 1950-es évek után, amikor Horner már országosan ismert személyiség, az országos bányász szakszervezet (NUM – National Union of Miners) elnöke volt, akkor ne kezdjen inni otthon kora reggel, vagy barátai révén fogják vissza a szakszervezeti kongresszusokon a kongresszusok utáni elengedett bankettek idején.

Fishman ugyancsak nagy gonddal ábrázolja a történeti háttérrel és a dél-walesi bányászok szociális és kulturális életkörülményeit – aligha véletlen, hogy ugyanebből a környezetből származott a brit politikai élet és a brit Munkáspárt olyan nagy korszakos alakja, mint Aneurin Bevan, aki ugyancsak Dél-Walesben bányásként kezdte életét. Megjegyzendő, hogy e bányász vezető – csakúgy, mint Nagy-Britannia és a brit Munkáspárt valamint a szakszervezeti mozgalom sok más vezetője, autodidakta módon szerezte meg kulturális és intellektuális képzettségét és világnézetét. Fishman ezt Horner esetében nagyon pontosan követi nyomon. Horner, mint sokan mások, kezdetben mélyen a keresztény gondolkodásban békélt meg, majd több esemény és tényező hatására jutott el a szindikalizmusig, hogy azután a kora 1920-as évektől Nagy-Britannia Kommunista Lártja (CPGB) tagja legyen, és sok belső vita és fenntartás mellett az maradjon egészen a haláláig. Ugyanakkor, amikor a CPGB tagja lett, ez nem jelentette azonnal, hogy Horner százszázalékos és elméletileg képzett kommunistává vált volna, mint mondjuk osztályos társa, a

vasmunkás William Gallacher, aki ezekre a korai I. világháború utáni évekre vonatkozóan remekül írta meg politikai és szellemi fejlődését önéletrajzában, a *Revolt on the Clyde*-ban, amely az 1950-es évek elején magyarul is megjelent *Vihar a Clyde fölött* címmel.

Említettem az 1926. évi általános sztrájkot, amely súlyosan érintette a bányászokat, akik az általános sztrájk lefújása után még hónapokig egyedül küzdöttek tovább. A bányászok szerepe ennyiben is kiemelkedő volt az ország életében, és maradt még sokáig, amiben nem kis szerepet játszottak a bányászok vezetői, az 1920-as években még Arthur J. Cook. Am ugyan- ehhez a korszakhoz tartozott, hogy mindjárt az 1926. évi általános sztrájk után a konzervatív kormány megtorlásként 1927-ben a parlamenttel megszavaztatta a híres szakszervezet-ellenes törvényt, amelyet azután a későbbi munkáspárti kormány vonatott vissza. A szakszervezet-ellenes törvény per- sze mind a bányászok körében, mind általában a brit munkásmozgalomban nagy felháborodást és ellenállást váltott ki.

1929-ben pedig kirobbant a gazdasági világválság, ami egész Nagy-Bri- tanniára igen súlyos következményekkel, hosszas munkanélküliséggel járt, amire a brit történetírás, és a kortársak úgy emlékeztek, illetőleg írtak róla, hogy az országra „a fekete 30-as évek” nehezedtek rá. A szépirodalomban erről írt pontosan a walesi bányászok helyzetét is ábrázolva *Eric Knight*, a híres és széles körökben olvasott könyvében, a *Lassie hazatér*-ben. A mun- kanélküliséget követték az 1930-as évek elején a híres „éhségmenetek”, amelyek szervezésében a Munkáspárt, a Független Munkáspárt és a CPGB mind részt vett, és amelyek nagy viharokkal jártak. Ezeknek során került Arthur Horner kilenc és fél hónapra börtönbe, amit, mint oly sok elődje, ő is kihasznált az olvasásra. Horner ekkor olvasta el a *Tőke* első kötetét (első ízben), és mint Fishman rávilágít, ekkor kapta kézhez, olvasta sőt tanulmá- nyozta alaposan Clausewitz híres könyvét a háborúról. Fishman ehelyütt hangsúlyozza, hogy Horner számára ez nemcsak olvasmány volt, hanem Clausewitz elemzéseit és következtetéseit a stratégiáról és taktikáról átvette és alkalmazta a maga munkájában a bányász szakszervezet mindennapos gazdasági harcában.

Néhány pótlólagos adat Horner korábbi életútjáról. 12 éves korában kezdett a dél-walesi bányákban dolgozni és mellette – teljesen igaz, amit Fischman kitűnően bemutat – autodakta önképzéssel, mint annyi sok egy- kori munkás-szakszervezeti vezető (Hardie, Bevin és mások), az akkori ke- mény munkafeltételek mellett ő is a munkásoknak fenntartott „vasárnapi iskolákat” járta, képezte magát. Korai politikai érdeklődéséhez tartozott, hogy mielőtt még az 1920-as években kommunista lett volna, korábban, a

híres dél-walesi bányászközpontban, ahol az említett Keir Hardie-t választották meg ismételten az ILP vezéréként parlamenti képviselőnek, Horner is az ILP-hez csatlakozott. Megjegyzendő, hogy az ILP hagyományainak megfelelően, 1914 után ő is imperialistának bélyegezte a háborút. Elhagyta a bányát és ekkoriban fiatalon, alig 22 éves korában nősült, és vette el a már említett Ethelt feleségül, majd a háború és a katonaság elől is kitérve, Írországba ment, ahol az ottani erős radikális szindikalista csoportosulásokkal került kapcsolatba, és csak 1919-ben, a háború után tért vissza Angliába. Ekkor letartóztatták, kétévi kényszerszolgálatra ítélték, éhségsztrájkba lépett, így szabadult, és ekkor telepedett le a dél-walesi bányavidék egyik viharócájában, Rhoddában. Hamarosan a bányászok bizalmija lett, és már bizalmiként lett 1920-ban a CPGE egyik alapító tagja. Az 1920-as években jelentős szerepe volt a szakszervezeti mozgalomban a radikális „kisebbségi mozgalom” (minority movement) megerősítésében.

1934-ben történt, hogy a dél-walesi bányászok megválasztották bizalmijuknak, független szervezőjüknek, és így Horner kikerült a föld alól, a bányából. Több sztrájkmozgalmat vezet, amelynél Fishman leírása szerint, messzemenően figyelembe vette a clausewitzi stratégiai, taktikai szempontokat, hogy mikor sztrájkolhatnak, támadhatnak eredményesen. 1936-ban a dél-walesi bányászok szakszervezetének főtitkárává választották (South Wales Miners Federation). E minőségében egyúttal az országos bányász szakszervezeti szövetség, a NUM vezetőségének is tagja lett. 1936-ban, a spanyol polgárháború kirobbanása után szervezője a brit segélymozgalomnak, ő maga kétszer is meglátogatta a Spanyol Köztársaságot, nem felejtendő el, hogy elég sok brit bányász lett önkéntes a Nemzetközi Brigádok soraiban. 1937-ben Horner vezetett egy bányász delegációt a Szovjetunióba. 1944-ben pedig ugyancsak egy bányász delegáció élén járt az Egyesült Államokban.

1945 ismeretesen nagy fordulatot hozott az ország életében és az LP (a Munkáspárt) nagy választási győzelme és a Clement Attlee vezette LP-kormány felállása után az új munkaügyi miniszter, Emmanuel Shinwell (maga is hajdani kétkezi munkás) Hornert kérte fel hivatalosan a széntermelés ellenőrzésére, szervezésére. 1947-ben pedig a több regionális bányász szakszervezetből összeállt országos szakszervezet, a NUM Hornert választja meg főtitkárául. Hornernek jócskán volt teendője, hiszen pontosan ekkor történt meg a bányák államosítása az Attlee vezette munkáspárti kormány alatt. (Ne feledjük, a bányászok ezt már az 1920-as évek elején is szorgalmazták, a követelés újra felvetődött 1925–26-ban, és a kérdés, annak eldöntése, örökké az erőviszonyok függvénye maradt – nem beszélve arról, hogy

az államosítások miként történjenek meg, és abban a szakszervezeteknek mi lehet a helye, s mindez miként hat magukra a bányászokra.)

Horner a hidegháború éveiben is a NUM élén maradt, egészen az 1959. évi lemondásáig. Visszavonulása nem jelentette politikai érdeklődésének feladását. Önéletrajzán dolgozott, amely 1960-ban meg is jelent Javíthatatlan lázadó (Incorrigible Rebel) címen.

Fishman új könyve rávilágít, hogy noha Horner mindvégig a CPGE tagja maradt, sohasem volt egyszerű, engedelmes párttag. Már az 1920-as évek végén szembekerült Pollitt-tal – aki egyébként szerette és tisztelte Hornert – mivel Horner a CPGE-ben is nagyobb helyet, befolyást követelt a szakszervezeteknek, és az ellentét ekkor oly éles volt, hogy az Moszkva és a Kommunista Internacionálé vb-je elé is került. Így jellemző az is, hogy amikor 1939–40-ben Moszkvából a brit pártot rászorították a II. világháború megítélése akkori sztálini macskaugrásainak követésére (ezt tudvalevőleg Pollitt is opponálta, és a CPGE vezetésében nagy viharokkal járt), akkor Horner a párt döntő üléseiről egyszerűen távol maradt. Fishman úgy véli, hogy ez Pollitt tudomásával történt, mert Pollitt maga sem akarta, hogy a párt legbefolyásosabb szakszervezeti vezetőjét jegyzőkönyv szerint elmarasztalják, vagy még erősebb büntetéssel sújtsák. Ugyanakkor Hornernek is alkalmasint engedményeket kellett tenni, hogy a CPGE-ben maradhasson, és ezeket meg is tette.

Fishman rávilágít, hogy Horner egész életútjában, amely összeolvadt a bányászokéval és a bányász szakszervezetekével, a XX. század első felében sok vihart kellett megélni neki és a bányászoknak, ennek során sikereket és vereségeket egyaránt, és a stabilitás korszaka csak 1945 után következett el.

Fishman ennek során jól érzékelteti, hogy Horner a fiatal lázadó radikális szindikalista a tapasztalatok és a tanulás során miként ért meg országos szakszervezeti vezetővé, akinek körültekintően kellett gondolkodnia és akciókat levezényelnie. Horner már nem élte meg a XX. század utolsó harminc esztendejét, a bányászok új, nagy harcait, az 1974–84-es nagy bányászsztrájkokat, a bányászmozgalom megtörését, részben magának a bányászatnak is felszámolását, visszaszorulását, az új szakszervezet-ellenes törvényeket, amelyeket már Margaret Thatcher fogadtatott el. Ez már egy új korszak volt, Horner ezt már nem élte meg, ám amint ezt mondani szokás, a küzdelem, a bányászok küzdelme tovább tartott.

Nina Fishman's Arthur Horner, Socialist History Society, Rivers Oram Press, London, Sydney and Chicago, 2011. 119.

*Jemnitz János*